

“İstiqlal” muzeyinin Güney salonu

Sovet dönəmində Bakıda Leninin adını daşıyan muzeyə cəmi bir dəfə yolum düşmüşdü. O da illər öncə Gəncədə orta məktəbdə oxuyarkən paytaxta ekskursiyaya gətirildiyimiz vaxt olmuşdu. O zaman muzey direktoruna verdiyim bir sual ilə başıma iş açmışdım.

26 Bakı komissarlarından Stepan Şaumyanın Ağcaqumda güllələnmədiyi, xaricdə sağ-salamat yaşadığı barədə o zaman da gizli söhbətlər dolayırdı. Bu haqda muzeydə sual verəndə direktor qəzəblənib məni muzeydən uzaqlaşdırdı. Yəni: necə ola bilərdi ki, “mərd kommunar Azərbaycan xalqının azadlığı yolunda” güllələnməmiş olsun? Şükürlər olsun ki, əhvalat bayıra atılmaqla ötüşdü. Muzeydən isə ürəyim elə qırıldı ki, 1991-ci ilə qədər ora ayaq basmadım.

Həmin ildə muzeyə halal haqqı olan “İstiqlal” adı veriləndə sevincimin həddi-hüdudu olmadı. Xalqımızın müstəqilliyinə qənim kəsilmiş, ölkəmizdə soyqırımlar törətmiş bolşeviklərin bu ünvanda bütləşdirilməsindən canımız qurtarmışdı. Bakını erməni-rus işğalından azad etmiş, dövlətçiliyimizi bərpa etmiş Milli Hökumətimiz bu nadir memarlıq nümunəsinə xəlqilik libası geydirmişdi. Muzeydə vətənimizin Güneyində aparılmış azadlıq savaşlarına da yer ayrılmışdı.

Bu günlərdə yenidən muzeyə baş çəkməyimin məqsədi belə bir suala cavab almaq idi: görəsən, bu qiymətli irsə nə dərəcədə sayğı ilə yanaşılır? O tarixi kitablar, sənədlər, fotoşekillər, silah nümunələri, hərbi geyimlər... əvvəlki kimi dil açıb cəsurluq yolundan söhbət açırlarmı? Bəli, salonun materialları yenə dil açıb danışılır—xalqımızın Güneydə keçdiyi şərəfli yolun tarixçesini elmi şəkildə işıqlandırır. Ona görə elmi-eksponziya şöbəsinin müdiri Şərafət Məmmədovaya təşəkkürümüzü bildirdik. Rəfiqə Şirinova isə 2000-ci ildən burada çalışır. Salon onların gözlərinin önündə yaranıb.

Bu şəxslər eksponatları diqqətlə qoruyur, onların dili ilə gənclərə Güney azadlıq hərəkatından söhbət açılır. Müsahiblərim Lütfuli müəllimdən danışarkən dedilər ki, biz tariximizi, qəhrəmanlarımızı necə sevməyi, təbliğ etməyi ondan öyrənmişik. Bu salon hazır olduqda onun sevincinin həddi-hüdudu yox idi. Elə bil çiyindən ağır yük, tarixi borc götürülmüşdü. Deyirdi ki, biz Təbrizin 3 azadlıq savaşının köynəyindən çıxmışdıq.

Lütfuli müəllimin sağlığında Bakıda baş çəkdiyi ən sevimli ünvanlardan biri bu salon olub. Qızı Validə Zöhrabova Lütfuli Ərdəbili vəfat edəndə ruhunu şad etmək üçün onun 40 mərasimini burada təşkil edib.

Ondan yadıqar qalan bir sıra eksponatların adlarını qısaca da olsa çəkmək istəyirəm. Vətənin o tayında baş verən ictimai-siyasi hadisələrə, inqilablara ayna tutan materiallar, mühacir şair və yazıçılardan Balaş Azəroğlunun, Mədinə Gülgünün, Əli Tudənin, Söhrab Tahirin, görkəmli alimlərdən Əli Rəhmanın, Cəfər Mücirinin və başqalarının həyatının mübarizə günləri diqqətlə qorunur və təbliğ edilir.

Eksponziyaya baxdıqca düşünürsən ki, 1945–1946-cı illərin şinelindən çıxanlardan Firudin İbrahimi, general Kəbiri və başqa şəhadətə qovuşanlar haqq yolunda canlarını qurban vermədilərmə? General Qulamyyəhya Danişyaninin uzun illər Azərbaycan Demokrat Firqəsinin rəhbəri kimi iranlı mühacirlərin və onların övladlarının böyük bir nəslinin bütün sahələrdə uğurlara imza atan kadrlar kimi yetişməsində misilsiz xidmətləri olmadımı?

Qəhrəmanlığı unutmaya haqqımız olmadığı kimi, onu yeni nəsillərə təqdim etmək də zəruridir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyev muzeydə olarkən, Qarabağ döyüşlərində igidcəsinə həlak olanların xatirəsinə həsr ediləcək salonu məhz bu guşə ilə qonşuluqda yaratmağı məsləhət görüb. Üçüncü salon Azərbaycanın azadlıq tarixinin canlı ekranıdır.

Rəhman GƏNCƏLİ,
Güney mühaciri

Sanki, Təbriz mücahidlərinin liderləri Səttərxanın, Şeyx Məhəmməd Xiyabaninin, Seyid Cəfər Pişəvərinin üzündən qara niqab götürülmüşdü. Dünən daşnak şaumyanları bizə “baba” kimi təqdim edən bir salonda indi öz milli liderlərimizi təbliğ etməyə başlamışdılar. Fədailərin isə azadlıq mücahidləri kimi tanınmasına daha geniş meydan verilmişdi.

Bu məfkurəvi təşəbbüsün müəllifi ümum-millilərimiz Heydər Əliyev olmuşdu. Onun tövsiyyəsi ilə “İstiqlal” muzeyinin 3-cü salonu bütövlükdə Cənubi Azərbaycana həsr edilmişdi. Xalqımızın daha böyük kəsiminin məskunlaşdığı qonşu dövlətdə şovinist siyasət yeridilməsi, milli kimliyin unudurulması belə bir yaddaş guşəsinin yaradılmasını zəruri etmişdi.

Muzeyin Güney Azərbaycanda azadlıq hərəkatına ayrılmış salonunda xalqımızın dili, mədəniyyəti, adət-ənənələri, milli məfkurəsi və tarixi mübarizələri təbliğ olunurdu. Təbiidir ki, bu şərəfli işi Azərbaycanda yaşayan Cənub icmasının təmsilçiləri, siyasi mühacirlər, Azərbaycan Demokrat Firqəsinin fəalları gerçəkləşdirmişdilər. Nəticə, həqiqətən, uğurlu olmuşdu.

Azərbaycan Demokrat Firqəsinin funksioneri Lütfuli Ərdəbili təşəbbüsün ağırlığını öz üzərinə götürmüşdü. Qeyrətli soydaşımız ayıllarla işdə, evdə, sərgilərdə axtarışlar aparmış, tanınmış Güney inqilabçıları nəslinin davamçıları ona köməkçi olmuşdular. Geniş salonda sərgilənən eksponatların çoxunu uzun illər Lütfuli müəllim özü toplamışdı.